

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Оксани ВАСИЛЬЧЕНКО

на дисертацію Шкляр Іванни Володимирівни

на тему «Право людини на медичну допомогу із застосуванням
трансплантації: український та зарубіжний досвід»,

представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної
академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії галузі
знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми

Право кожного на медичну допомогу, структурним елементом якого є право на медичну допомогу із застосуванням трансплантації анатомічних матеріалів людини, інституціоналізовано в міжнародних та європейських стандартах, національних конституціях. Розвиток новітніх технологій в органній трансплантації став каталізатором не лише розвитку міжнародних універсальних та регіональних стандартів цього права людини, а й способів, у які держави їх впроваджують в свої національні правові системи. В Україні їх дослідження є затребуваним практикою та теоретично назрілим з огляду на докорінне реформування трансплантології.

Так, в 2018 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Законодавство України у сфері трансплантації зазнало суттєвих змін. Водночас, практика національних судів України та Європейського суду з прав людини свідчить про необхідність його вдосконалення. 7 січня 2022 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині». Водночас, ряд положень законодавства про трансплантацію не було вдосконалення, низка його положень потребують подальшого розвитку. Зокрема, щодо механізму фінансового забезпечення оперативного лікування громадян України з трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів адже лише до 1 січня 2024 р. забезпечення

організації медичної допомоги з застосуванням трансплантації та/або провадження діяльності, пов'язаної з трансплантацією, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету шляхом реалізації пілотного проекту.

В юридичній доктрині зазнає еволюції підхід до розкриття міжнародних та національних стандартів права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації - від позиції утопічної максими індивідуального блага до сприйняття цього права людини як юридичної категорії, забезпеченої засобами юридичного захисту. Також все більше і більше вітчизняні та зарубіжні вчені в своїх дослідженнях акцентують увагу на регулятивному впливі позитивних зобов'язань держави з права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в умовах мирного часу та надзвичайної суспільної небезпеки, їх застосуванні в межах національного правопорядку в умовах конфлікту та тимчасової окупації.

Таким чином, дослідження права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації анатомічних матеріалів людини в Україні та зарубіжних країнах є актуальним, має важливе практичне та теоретичне значення.

Вище викладене дозволяє стверджувати, що тема дисертаційного дослідження Іванни Шкляр є актуальною та такою, що відповідає сучасним потребам вітчизняної науки конституційного права.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право. Воно також відповідає: основним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021 – 2024 роки, затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 року (протокол № 23); пункту 3.4.2.2 «Правові механізми забезпечення та захисту прав і свобод людини і

громадянина» основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019 – 2023 роки, затверджених постановою Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30; пункту 1.4 «Дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності МВС та Національної поліції України» Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021 – 2024 роки, ухвалених рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 року (протокол № 23). Тема включена до переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України.

Наукові публікації здобувача відображено у 11 наукових публікаціях, серед яких 6 наукових статей – у виданнях, що включені Міністерством освіти і науки України до переліку фахових видань з юридичних наук, 1 стаття – у науковому виданні, що включене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), 6 тез доповідей, що були оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних та науково-теоретичних конференціях та засіданнях круглих столів.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Низка положень, висновків, пропозицій та рекомендацій, що викладені у дисертаційному дослідженні Іванни Шкляр були отримані вперше або істотно удосконалені та мають ступінь наукової новизни, який відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт. Наукова новизна одержаних результатів (положень, узагальнень, висновків, пропозицій та рекомендацій) корелює з метою і задачами дослідження. Дисертаційна робота є комплексним науковим дослідженням. Найбільш теоретично важливими та практично значущими є такі результати дослідження Іванни Шкляр:

- виокремлення системи періодизації становлення в Україні права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації (с. 79);
- аргументація, що основними елементами права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні є реалізація права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації та захист права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації (с.88)
- авторська класифікація існуючих видів донорства, як складової для забезпечення реалізації права на медичну допомогу із застосуванням трансплантації (с. 108);
- авторська дефініція згідно якої медична допомога «із застосуванням трансплантації – це безальтернативний, спеціальний метод лікування, що використовується виключно за наявності медичних показань для порятунку життя і відновлення здоров'я людини, шляхом пересадки анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту, за умови неможливості застосувати інші методи медичної допомоги» (с. 141);
- пропозиція в законі України закріпити порядок застосування перехресного донорства, а також встановити сутність та зміст такого правового інституту (с. 234).

Дисертаційна робота Шкляр І.В. відповідає вимогам щодо науково-теоретичного і методологічного рівнів дослідження.

Висновки, положення, рекомендації та пропозиції дисертації, які виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають відповідний ступінь наукової новизни та практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість положень, висновків, рекомендацій та пропозицій дисертаційної роботи Іванни Шкляр є достатньою. Вони логічно випливають із тексту дисертаційного дослідження та базуються на власних судженнях автора, зібраних доктринальних та нормативних матеріалах, їх

аналізі та узагальненні, є достовірними, оскільки вони є результатом свідомого застосування їх автором загальнонаукових, спеціальних методів дослідження, істинного бачення більшості проблем, які складають предмет наукового пошуку, що об'єктивно підвищує наукову цінність роботи.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

В дисертаційній роботі, на високому рівні, представлено авторське розуміння стану та перспектив забезпечення конституційного права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації. Іванна Шкляр здійснила належне опрацювання зібраних матеріалів, а тому можна стверджувати, що поставлені наукові завдання виконані на високому теоретико-методологічному рівні, а дисертантка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

До того ж, Іванна Шкляр належним чином оволоділа методологією наукового дослідження, адже комплексно використала систему загальнонаукових (діалектичний, порівняльний, історичний, історико-порівняльний, системний, структурний, аналітичний, герменевтичний, метод узагальнення), спеціальних (статистичний) та власне-правових (формально-правовий, порівняльно-правовий, спеціально-юридичний методи та ін.) методів. Процес наукового пізнання здійснювався з дотриманням принципів об'єктивності, обґрунтованості, різнобічності, наступності, науковості, історичності.

Використання вище зазначеної методології забезпечило всебічність аналізу окреслених в дисертації проблем.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні та практичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

- правотворчій діяльності – для підготовки проєктів нормативно-правових актів з питань правової політики у сфері захисту та дотримання прав та свобод людини і громадянина в Україні.

- освітньому процесі та науково-дослідній діяльності – для підготовки монографічних видань, науково-практичних коментарів до законів України, навчальних та методичних матеріалів, лекцій, навчальних посібників, підручників із конституційного права, забезпечення і дотримання прав та свобод людини тощо (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 18 травня 2022 р.);

- для сприяння активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності працівників, викладачів, докторантів, аспірантів і ад'юнктів кафедри конституційного права та прав людини й відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ тощо (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 20 травня 2022 р.);

- правозастосовній діяльності та професійній сфері – для розробки та юридичного вдосконалення нормативно-правових актів і правозастосовних документів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Зміст дисертаційного дослідження є логічним та послідовним. Так, у Розділі 1 осмислюються теоретико-правові та методологічні засади дослідження права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні та зарубіжних країнах. У Розділі 2 з'ясовуються право людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні та зарубіжних країнах, його розуміння та регламентація і у Розділі 3 – реалізація права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантацій з урахуванням українського та зарубіжного досвіду, відповідальність за порушення та вдосконалення його реалізації.

З точки зору оформлення - дослідження містить анотації державною та англійською мовами, список публікацій здобувача за темою дисертації,

вступ, 3 розділи, що вміщують 8 підрозділів, висновки, список використаних джерел (270 найменувань на 30 сторінках) і 2 додатки (на 7 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 252 сторінки, з них основного тексту – 207 сторінок.

Дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленої роботи. Анотація викладена українською та англійською мовами.

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета і задачі дослідження, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукова новизна отриманих результатів, практичне значення отриманих результатів, апробація матеріалів дисертації, публікації, структура та обсяг дисертації.

У **розділі 1** «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні та зарубіжних країнах» опрацьовуються стан наукових досліджень права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації та досліджуються методологія досліджень права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації.

У **розділі 2** «Право людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні та зарубіжних країнах: розуміння та регламентація» досліджуються генезис права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації, його поняття та сутність, а також конституційно-правове регулювання права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації.

Розділ 3 «Реалізація права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні та зарубіжних країнах» присвячений дослідженню наступних питань: поняттю та формам реалізації права людини на медичну допомогу із застосуванням

трансплантації, відповідальності за порушення в сфері реалізації права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації, та вдосконалення реалізації права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації анатомічних матеріалів людини.

Висновки корелюють зі змістом, метою та завданнями дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел складається з 270 посилань на доктринальні та нормативні, вітчизняні та закордонні джерела, що безпосередньо чи опосередковано відносяться до обраної теми. Додатки відображають теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження.

Вище викладене дає підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Іванни Шкляр відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження Іванни Шкляр щодо конституційного права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації в Україні та зарубіжних країнах рекомендуються для використання у нормотворчій діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, в освітньому процесі, в науково-дослідницькій роботі.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Шкляр Іванни, бачиться за доцільне звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Дисертантка зазначає, що «... за останній рік спостерігається прогрес в українській трансплантації. Запрацювала ЄДІСТ і рахунок

оперативних втручань із застосуванням трансплантації зростає та іде на десятки, що підтверджує зрушення в кращу сторону» (с. 136) Однак, авторка у тексті дисертації далі не деталізує яким саме чином Єдина державна інформаційна система трансплантації органів та тканин створює сприятливі умови для реалізації права на трансплантацію в Україні.

2. Іванна Шкляр абсолютно правильно зазначає, що «... необхідно перейняти міжнародний досвід та надати право посмертно розпоряджатися анатомічними матеріалами їхнім законним представникам, що у свою чергу створить можливість мати такі ж права як і інші та рятувати життя людям, які цього потребують. Також потребує уточнення щодо осіб обмежених у дієздатності та осіб, які мають психічне захворювання, проте недієздатними або обмеженими у дієздатності в судовому порядку визнані не були» (с. 106). Разом з тим, дисертантка не зазначає як втілити на практиці ці пропозиції.

Висловлені зауваження мають уточнюючий та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Вони переслідують мету запросити автора до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблеми дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

При аналізі дисертаційного дослідження, наукових публікацій здобувачки фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Шкляр Іванни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота Шкляр Іванни Володимирівни на тему «Право людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації: український та зарубіжний досвід», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються

новизною в постановці і вирішенні проблем реалізації права людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації.

2. Дисертація Шкляр Іванни Володимирівни на тему « Право людини на медичну допомогу із застосуванням трансплантації: український та зарубіжний досвід» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. No 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. No 283), Наказу Міністерства освіти і науки України No 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. No 44), а її автор – Шкляр Іванна Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
директор Навчально-наукового
інституту права Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка**

Оксана ВАСИЛЬЧЕНКО

Підпис засідача
Вченої Сесії НАУ
Караульня Н.В.
14.11.2022р.

